

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

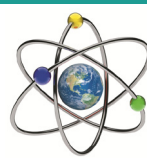
№10(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 268 sahifa,
9-oktyabr, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Informatika ta'limida gamifikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	10
Xalikov Akbar Tilovberdiyevich	
Terminologik kompetensiya bo'lajak shifokor kasbiy kompetentligining komponenti sifatida	14
Namazova Munavvar Oltibekovna	
Alisher Navoiy merosi asosida ota-onalarning pedagogik kompetentligini rivojlantirish	17
Rashidov Javohir Akram o'g'li	
Negotiating Communicative Power and Social Hierarchy in English and Uzbek Literary Discourse: A Comparative Pragmalinguistic Study	22
Nodirabegim Xonturaeva	
STEM yondashuvi asosida o'quvchilarda robototexnika ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy-pedagogik jihatlar	31
Nasimova Hikoyat Nosirovna	
O'quvchilarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning pedagogik xususiyatlari	37
Po'latova Barno Raximjon qizi	
Ingliz va o'zbek o'rta asrlar adabiyotining shakllanishi va taraqqiyot omillari: qiyosiy-tipologik tahlil	41
Atanazarova Shoxida Baxramovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy qadriyatlarni sel texnologiyasi asosida shakllantirishning metodik imkoniyatlari	47
Normurotova Aziza Karim qizi	
Tarjimonlik kompetensiyalarini rivojlantirish	52
Karayeva Karima Nabiyevna	
Ixtisoslik modullari asosida bo'lajak logopedlarning diagnostik-korreksion kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	57
Sarimsoqova Maftuna Obidjon qizi	
O'smir yoshdagi o'quvchilarda internet tobeligining psixologik omillari va uni bartaraf etish yo'llari	61
Toshpo'latova Nodira Xudjamurodovna	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi giperaktiv bolalarga ta'lim berishning psixologik asoslari	65
Jumanova Nasiba Sherboyevna	
Kasbiy ta'limda "media va axborot savodxonligi" fanini o'qitishda o'quvchilarning loyihalash kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	69
Shomirzayev Baxtiyor Nazarovich	
O'quvchilarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning pedagogik xususiyatlari	74
Po'latova Barno Raximjon qizi	
Blended-learning modeli asosida iqtisodiyot fanining o'quv samaradorligini oshirish va o'quv natijalarining sifatini baholash	78
Abdimurodova Luiza Abdimurod qizi	
Tpack modeli asosidagi mashqlar tizimi orqali talabalarning lingvokognitiv kompetensiyasini rivojlantirish ...	85
Allamuratov G'ofur Ashurovich	
Periphrasis as a Mechanism of Secondary Nomination in English And Uzbek: a Comparative Linguo-Semantic Study	90
Fazilov Odil	
Fizika ta'limida STEAM yondashuvi asosida barqaror rivojlanish kompetensiyalarini shakllantirish	97
Omonova Sitara Zafar qizi	
Raqamli ta'lim muhitida generativ sun'iy intellekt vositalaridan samarali foydalanish orqali pedagoglarning raqamli kompetentligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	102
Rizayeva Sanobar Davlataliyevna	

Oliy ta'lim professor-o'qituvchilarining kasbiy rivojlanish sinergetik ekotizimini adaptiv transformatsiyalash mexanizmlari.....	108
Supiyeva Buxolida Abduvaliyevna	
Rahbar kadrlarning boshqaruv kompetensiyalarini baholashda psixologik-intellektual o'yin texnologiyalaridan foydalanish	113
To'raxo'jayeva Ra'no Rustam qizi	
Matn bilan ishlashning zamonaviy texnologiyalari (10-sinf ona tili darslari misolida)	118
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Развитие познавательной активности учащихся 6 классов госпитальной школы в процессе самостоятельной работы по ботанике с использованием ИКТ	124
Баходирова Камола Комиловна, Хошимова Гулзода Ойбековна, Рустамова Нозима Фазлиддиновна	
Развитие медиаменталитета студентов в условиях интеграции искусственного интеллекта и витатенных образовательных технологий: модель, методы и критерии оценки.....	130
Рустамова Нодира Рустамовна	
O'quvchilarning aqliy mehnat kompetensiyasini rivojlantirishda tafakkur operatsiyalarining o'rni	137
Eshmonov Moxirjon Baxtiyor o'g'li	
Yosh bokschilarni tezlik reaksiya dinamikasini rivojlantirish mexanizmlari	140
Malikzoda Abdulatif Abdubannon o'g'li	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarning ijtimoiy moslashuvini shakllantirishda pedagog-tarbiyachining roli	148
Rahmonqulova Xolida Bosimovna	
10–12 yoshli futbolchilarda aerobik chidamlilikni rivojlantirishda maxsus suzish mashqlari kompleksining ilmiy-metodik asoslari	152
Akromov Shoxrux Jamshid o'g'li	
Fikr tarbiyasiga oid nazariy yondashuvlar, konsepsiyalar va metodologik mexanizmlar	159
Ismoilova Gulrux Ulug'bekovna	
Milliy identiklikning nazariy-konseptual asoslari va jamiyat taraqqiyotidagi ijtimoiy-falsafiy ahamiyati	163
Salimov Doniyor Musurmonovich	
Authentic Materials in Preschool English Teaching	169
Eshboeva Durdona Alisher qizi	
Elektron o'quv adabiyotlarni yaratish metodikasi.....	174
Adasheva Mavludaxon Umataliyevna	
Axborot-ta'lim resurslaridan foydalanishning zamonaviy metod va yondashuvlari: "resurs - metod - natija" modeli.....	180
Alijonova Shahnozaxon Kozimjon qizi, Hojiyeva Zulfiya O'ktamovna	
Ko'rishda nuqsoni bor shaxslar ijtimoiy integratsiyasining shaxsiylik omillari.....	184
Tohirova Mohigul Umir qizi	
Oliy ta'limda moslashuvchan ta'lim shakllari sharoitida kompetensiyaga asoslangan o'qitish metodikasini raqamli transformatsiya qilish modeli	190
Xojimurodova Muxlisa Fayzulla qizi	
Tayyorlov guruhidagi bolalarning atrof-muhitga mas'uliyatli munosabatini shakllantirishning innovatsion texnologiyalari	195
Sirojiddinova Nilufar Qodirali qizi	
Bo'laklab integrallash formulasini muammoli ta'lim usulida o'rgatish metodikasi	200
Zaxriddinova Shaxlo Zahiriddin qizi, Arabova Jasmina Oybek qizi	
Maktab matematika kursida trigonometriyani o'qitishda vizuallashtirish va raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy-metodik asoslari.....	205
Turg'unpo'latova Shahnoza Sarvarjon qizi, Adashev Jobir Kadirovich	
Internetdan samarali foydalanishga doir lokus nazoratni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik omillari	211
Abduraimova Farida Ilhomovna	
Neyropedagogik texnologiyalar asosida o'quvchilarning o'quv-bilish qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	215
Abdixodirova Go'zal Erali qizi	

Dual ta'lim asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish mexanizmi: tarkibiy qismlar va baholash mezonlari.....	220
Akmalova Mohinur Zafar qizi	
Fanlararo integratsiya vositasida bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarining kreativ-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish.....	224
Asqarova Fayoz Jasur qizi	
Ingliz tilini o'qitishda yozish ko'nikmalarini rivojlantirishning sun'iy intellekt imkoniyatlari asosidagi metodik yondashuvlari.....	228
Axmedova Sarvinov Hikmatovna	
O'smir yoshidagi qizlarning xulqi og'ishiga ta'sir etuvchi psixologik omillar.....	232
Erkinjonova Raximaxon Baxtiyor qizi	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari.....	237
Jabborova Ro'za O'rinbayevna	
Ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy faoliyatida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish.....	244
Mahamatnabiyeva Barno Abduqodir qizi	
O'zbekistonda sog'lom turmush tarzini ta'minlovchi ustuvor yo'nalishlar	250
Sadikova Asila Baxtiyor qizi	
Koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'lim muhitiga moslashtirishning pedagogik shart-sharoitlari va metodikasi	255
Najimova Muxabbat Teshaboyevna	
12–14 yoshli futbolchilarning jismoniy va psixologik holatini rivojlantirishda musobaqaoldi emotsional tayyorgarlikning ahamiyati.....	259
Nazarov Rustam Nurali o'g'li	
Darslarni tashkil etish mexanizmlarini takomillashtirish.....	263
Shamsiyeva Inobat Qosimjonovna	

DARSLARNI TASHKIL ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Shamsiyeva Inobat Qosimjonovna

Navoiy davlat universiteti

“Jismoniy madaniyat” kafedrası p.f.b.f.d.(PhD), v.b.professor

inobatshamsiyeva1@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola innovatsion texnologiyalardan foydalangan holda oliy o'quv yurtlarining jismoniy sifatleri to'g'risida talabalar tushunchasini berishga bag'ishlangan, harakatlarni o'qitishning zamonaviy uslublari masalalari ochib berilgan, uning ma'nosi bo'yicha tasnif ko'rib chiqilgan; maqolada o'quv jarayoni ishtirokchilari faoliyatini tashkil etish va natijalari uchun ahamiyati jismoniy sifatlarining o'quvchilar tanasiga ta'siri masalalari yuzasidan gapirilgan.

Kalit so'zlar: Musobaqa, mashqlar me'yori, yuklama, sifatlar, umumrivojlashtiruvchi, siklik, atsiklik, amaliy, og'zaki, ko'r-satmalilik, uslublar.

Abstract: This article focuses on enhancing students' understanding of physical qualities in higher education through the use of innovative technologies; it explores modern methods of teaching movement and examines classifications based on the nature of these movements. Additionally, the article discusses the impact of physical qualities on the students' bodies and their significance for organizing the activities of participants in the educational process and achieving desired outcomes.

Key words: Competition, exercise standards, workload, qualities, general developmental, cyclic, acyclic, practical, verbal, demonstration, methods.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования понимания студентами физических качеств в системе высшего образования с использованием инновационных технологий; анализируются современные методы обучения двигательным действиям и классификации, основанные на характере этих движений. Кроме того, в статье обсуждается влияние физических качеств на организм студентов, а также их значение для организации деятельности участников образовательного процесса и достижения поставленных целей.

Ключевые слова: Соревнования, норматив упражнений, нагрузка, качество, общеразвивающая, циклическая, ациклическая, практическая, устная, показательная, методы.

KIRISH

Ruxiy va ma'naviy-axloqiy xususiyatlarining umumlashgani bo'lib, shuning zaminida mexnat faoliyatini davom ettirishi, uzoq umr ko'rishi va barcha rejalarni amalga oshirishi mumkin bo'ladi. Sog'lik - inson va jamiyat uchun berilgan buyuk ne'matdir. Inson sog'lom bo'lgan taqdirdagina xayotdagi barcha xavf-xatarlarni yengib o'ta oladi va ulkan yutuqlarga erishishi mumkin. Sog'lom turmush tarzi insonning qanday xayot kechirishi bilan ifodalanadi. Jumladan, uning kun tartibi, ovqatlanish rejimiga rioya qilishligi va odamlar bilan olib boradigan muloqatiga asoslanadi.

Shu ma'noda umumta'lim muassasalarining taxsil oluvchilari uchun kun tartibini yoshiga mos ravishda oqilona tuzish (o'qish, yozish, fikrlash, masala yechish, dars tinglash va tayyorlash, sport bilan shug'ullanish), ya'ni aqliy va jismoniy mexnat faoliyatlarini to'g'ri taqsimlash muxim ahamiyat kasb etadi. To'g'ri tuzilgan kun tartibi xisobiga o'quvchilar toliqishining oldi olinadi, usishi va rivojlanishiga ijobiy ta'sir qiladi, shuningdek immunitetining mustaxkamlanishi va barcha fanlardan o'quv dasturlarida rejalashtirilgan barcha mavzularni to'liq uzlashtirishlariga imkon yaratiladi.

Bugungi kunda Prezidentimizning qator qaror va farmonlari ta'lim muassasalarini modernizatsiyalash, ularni zamonaviy o'quv va laboratoriya jixozlari bilan ta'minlash, o'quv jarayonini sifat jixatidan yangi bosqichga ko'tarish, ilg'or pedagogik texnologiyalar xamda o'qitish shakllarini joriy etishga yo'naltirilgan samarali ishlarni amalga oshirishga xizmat qilmoqda. Ushbu qaror va farmonlar o'quv jarayoni sifatini yangi bosqichga ko'tarishga, o'quvchilarning kasb-xunar darajasi va malakasini muttasil oshirib borish, ularni zamonaviy talablarga

muvofig o'qitishning takomillashtirilgan tizimini joriy etish asosida bilimli o'quvchilarni tayyorlash sifatini tubdan yuksaltirishni ko'zda tutgani bilan axamiyatlidir.

Ularda belgilangan qator vazifalarning umumiy o'rta ta'lim tizimi o'qituvchilari tomonidan o'z vaqtida bajarilishi kelajakda albatta ta'lim sifati va samaradorligini oshishiga, bilimli o'quvchilarni tayyorlashga xizmat qiladi. Bu xujjatlar respublikamiz maktablarida ta'limni rivojlantirishning shakl va mazmunini takomillashtirish zaruriyatini taqozo etadi. Ularda belgilangan vazifalarning amalga oshirilishi barkamol shaxs-komil insonni voyaga yetkazishga, shu tariqa yangicha tafakkurga ega bo'lgan, mustaqil fikrlovchi erkin shaxs shakllanishiga, mamlakatimizning qadr qimmatini anglaydigan, xayotda aniq maqsadda bo'lgan insonlarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Shunday ekan, xozirda o'quv jarayonini zamonaviy tashkil etmay turib, loyixalamay va modellashtirmay turib, bunday maqsadga erishish mumkin emasligini pedagogik tajribalarning o'zi yaqqol ko'rsatmokda. Chunki, faqat loyihalash va modellashtirishga yo'naltirilgan o'quv jarayoni natijasida shakllangan shaxsgina davlat va o'z kelajagi uchun zamin tayyorlashga munosib xissa qo'shishi mumkin.

Bu borada umumta'lim maktablari o'qituvchilarining aksariyatida kasbiy tayyorgarligidagi qator kamchiliklar, jumladan, zamonaviy bilim, ko'nikma va malakalarining yetarli emasligi, o'quv jarayonida yakka xokim ekanligi, o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi munosabat majburiy itoatkorlikka asoslanganligi, o'quvchilarni bilish faoliyati esa bilim va ko'nikmalarni reproduktiv darajada o'zlashtirishga qaratilganligi, ular faoliyati mustaqil fikrlashga yunaltirilmayotganligi kabi muammolarni bartaraf etish dolzarb bo'lib qolmokda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Darslarni tashkil etish, loyihalash va modellashtirish masalalari pedagogika fanida ta'lim jarayonining mazmuni, maqsadi, metodlari va vositalarini o'zaro uyg'unlashtirish bilan bog'liq muhim ilmiy-metodik yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur muammoni o'rganishda, avvalo, ta'limni modernizatsiyalash, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish va o'qitish jarayonining samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy qarashlarga tayanish zarur.

Sh.M. Mirziyoyevning ta'lim va jamiyat taraqqiyotiga oid asarlarida zamonaviy bilim va kompetensiyalarga ega, mustaqil fikrlaydigan, tashabbuskor hamda faol shaxsni shakllantirish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi ^[1-3]. Mazkur yondashuv dars jarayonini faqat tayyor bilimlarni yetkazish bilan cheklamasdan, ta'lim oluvchining faol ishtiroki, mustaqil fikrlashi va amaliy faoliyatini qo'llab-quvvatlaydigan tarzda tashkil etishni taqozo etadi. Shu jihatdan maqolada ilgari surilgan o'quv jarayonini zamonaviy tashkil etish, loyihalash va modellashtirish mexanizmlarini takomillashtirish g'oyasi mavjud ilmiy-pedagogik qarashlar bilan uyg'unlashadi.

V.A. Bolotov, E.I. Isayev, V.I. Slobodchikov va N.A. Shaydenkolarning tadqiqotlarida pedagogik ta'limni loyihalash masalasi kasbiy tayyorgarlikning tarkibiy qismi sifatida qaralib, ta'lim jarayonini oldindan rejalashtirish va uning tarkibiy elementlarini tizimli ravishda belgilash muhimligi ko'rsatiladi ^[4]. Ushbu yondashuv darsni loyihalashni maqsad, mazmun, metod, vosita, shakl va kutiladigan natijalarni o'zaro bog'langan tizim sifatida ko'rishga imkon beradi. Demak, darsni loyihalash mexanizmini takomillashtirish o'qituvchining faqat tashkiliy faoliyatini emas, balki pedagogik jarayonning yaxlitligini ta'minlashga xizmat qiladi.

“Большой толковый социологический словарь”da keltirilgan tushunchaviy yondashuvlar ^[5] ta'lim jarayonida qo'llaniladigan asosiy kategoriyalarni aniq belgilash va ularning mazmunini izchil talqin qilish zarurligini ko'rsatadi. Mazkur jihat darsni loyihalash va modellashtirishda “faoliyat”, “hamkorlik”, “rivojlanish”, “tashkil etish” kabi tushunchalarning o'zaro aloqasini hisobga olish uchun metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

N.V. Borisovanning “Образовательные технологии как объект педагогического выбора” nomli o'quv qo'llanmasida ta'lim texnologiyalarini pedagogik tanlov obyekti sifatida qarash masalasi yoritilgan ^[6]. Ushbu yondashuv o'qituvchi tomonidan metod va texnologiyani vaziyat, ta'lim maqsadi, o'quvchilarning ehtiyoji va kutilayotgan natijalar asosida tanlash zarurligini anglatadi. Shuning uchun zamonaviy darsni tashkil etishda pedagogik texnologiyalarni mexanik ravishda qo'llash emas, balki ularni aniq didaktik vazifaga moslashtirish muhimdir.

Mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, darslarni tashkil etish muammosi pedagogik texnologiya, ta'limni loyihalash va pedagogik faoliyatni takomillashtirish nuqtayi nazaridan turli yo'nalishlarda o'rganilgan. Biroq mazkur manbalarda yoritilgan nazariy qarashlarni darsni loyihalash, modellashtirish, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish va ta'lim oluvchining mustaqil faoliyatini yagona mexanizm sifatida birlashtirish masalasi yanada tizimli metodik yondashuvni talab etadi. Shu sababli ushbu maqolada o'quv jarayonining maqsadi, mazmuni, metodlari, vositalari va shakllarini o'zaro integratsiyalashgan holda loyihalash hamda modellashtirish mexanizmlarini takomillashtirishga urg'u beriladi.

Adabiyotlar sharhi asosida tadqiqotning ilmiy-metodik yo'nalishi aniqlanib, darslarni tashkil etish mexanizmlarini takomillashtirishda uchta muhim omil ajratiladi:

birinchidan, dars maqsadi va kutiladigan natijalarni aniq belgilash;

ikkinchidan, mazkur maqsadlarga mos pedagogik texnologiya, metod va vositalarni tanlash;

uchinchidan, ta'lim oluvchilarning mustaqil, ijodiy va amaliy faoliyatini tashkil etish.

Mazkur omillarning o'zaro uyg'unligi dars samaradorligini oshirishning muhim sharti sifatida namoyon bo'ladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'quv jarayonini maqsadga muvofiq tashkil etish va o'qituvchilarning yuqorida qayd etilgan kamchiliklarini bartaraf etish uchun:

- o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro ijobiy munosabatlarni rivojlantirish;
- oq'itishda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan uyg'un ravishda foydalanish orqali oq'itish samaradorligiga erishish;
- o'quvchilarning mustaqil faoliyatni shakllantirish;
- ularning qiziqishi, extiyoji va qobiliyatlarini xisobga olgan holda oq'itishda individual-innovatsion yondashuvning ilmiy-metodik asoslarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish zarur.

Bu vazifalarni samarali amalga oshirish o'qituvchining kasbiy va pedagogik maxoratiga bog'liq. Shunday ekan, hozirda maktablarda ilmiy-metodik talablarga javob beradigan, istiqbolli vazifalarni amalga oshirishga qodir, ijodiy va ijtimoiy faollikka, ijtimoiy-siyosiy xayotda mustaqil ravishda mo'ljalni to'g'ri ola bilish maxoratiga ega bo'lgan o'qituvchilar faoliyat ko'rsatishlari lozim.

Shu bilan bir qatorda: ta'lim turlari o'rtasida o'zaro integratsiyaning yuqligi; o'qituvchining ilmiy va metodik tayyorgarligi pastligi; ularda ijodiy va ijtimoiy faollik yetarli emasligi; oq'itish jarayonida zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalardan o'z urnida foydalana olmaslik kabi muammolar mavjud.

Asosiy muammo o'quv jarayonini tashkil etishning asosiy yo'nalishlari va tamoyillari, talablarini xisobga olgan holda xamda oq'itish samaradorligini oshirish maqsadida bu jarayonni loyixalash va modellash tirish mexanizmlarini takomillashtirish, pedagogik texnologiyalardan foydalanishning metodik asoslarini belgilash va bu jarayon mazmuni, metodi, vosita va shakllarini takomillashtirish xamda amaliyotga joriy etish asosida zamonaviy, mustaqil, tashabbuskor, tadbirkor, ijodkor yoshlarni yetishtirib chiqarishdan iborat.

Respublikamiz yetakchi olimlari tomonidan ta'lim tizimini takomillashtirish, o'tilayotgan darslar sifatini yaxshilash, mazmunini boyitish xamda zamonaviy texnologiyalarni qo'llashga oid nazariy va amaliy ahamiyatga mansub bo'lgan ko'pgina ilmiy-uslubiy tadqiqotlar olib borilgan. O'quv jarayonini bugungi kun talablari asosida tashkil etilishi:

- o'quvchi va o'qituvchining o'quv jarayonida o'zaro munosabati va xamkorligiga;
- o'quvchilarning individual qobiliyatlarini namoyon qila olishi uchun imkoniyat yaratilishiga;
- o'quv dasturlari va darsliklarning yangi avlodi yaratilishiga;
- o'quv materiallarining o'quvchilarni mustaqil fikrlash, ijodiy faoliyat ko'rsatishga, ularda loyihalash, model-lashtirish ko'nikmalarini shakllantirishga yunalganligini ta'minlashiga;
- har bir o'quvchining individual ta'lim olish yulini tanlashia xizmat ilishi lozim.

Ma'lumki, amaldagi o'quv jarayoni asosan, monoton ko'rinish kasb etib, o'quvchilarga reproduktiv xamda frontal tarzda bilim berish va qisman shu bilim asosida ko'nikma va malakalarni shakllantirishga qaratilgan jarayon bo'lib kelmoqda. Aslida esa, bu jarayon ularning erkinligi, imkoniyat, extiyoji, davlat, fan va ishlab chiqarish talablariga tayangan holda bilim olish, o'rganish, olingan bilimlarni amalda sinab ko'rish, loyihalash, model-lashtirish, tajribalar o'tkazish kabilar tarzida tashkil etilishi lozim.

So'nggi yillarda darsliklar xajmi nixoyatda kengayib ketganligi, ularda takrorlanishlar borlig'i, rejasida dars soatlari me'yordan oshganligiga bardam berish, qolaversa, bu boradagi xorij ilg'or tajribasini o'rganish nati-jasida o'quv fanlarini integratsiyalash g'oyasi paydo bo'ldi.

Xozirda ta'lim muassasalarida muammoli oq'itishdan foydalanish zamonaviy pedagogik texnologiyalarning samarali yo'llaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Chunki, muammoli oq'itish o'quvchilarda ijodiy faoliyat qobili-yatini, extiyojini shakllantirish va rivojlantirishga, axborotlarni mustaqil izlashga qiziqish uyg'otadi, fikrlashini faollashtiradi, muammolarni mustaqil ko'rishga, uni shakllantirishga, yechish yo'llarini topishga va hal etishga o'rgatadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Amalga oshirilgan ishlarni o'rganish va taxlil qilish natijalari shuni ko'rsatdiki, o'quv jarayonini loyixalash va modellashtirish mexanizmlarini takomillashtirish muammosi ta'lim tizimida talab darajasida o'rganilmagan. Shuning uchun bugungi kunda quyidagi vazifalarni amalga oshirish dolzarb hisoblanadi:

- o'quv jarayoniga quyilgan talablar asosida samaradorlikni oshirish va unga bog'lik xolda mazkur jarayonni tashkil etish, loyixalash va modellashtirish mexanizmlarini takomillashtirish;
- o'quv jarayonini loyixalash va modellashtirish mexanizmlarini takomillashtirishga imkon beradigan tavsiyalar ishlab chiqish;
- o'quv jarayonini loyixalash va modellashtirish mexanizmlarini takomillashtirish orqali samaradorlikka erishish yo'llarini ilmiy-metodik jixatdan asoslash, pedagogik shart-sharoitlarni yaratish, uning mazmuni, vosita, metod va shakllarini metodik tizim sifatida ishlab chiqish xamda amaliyotga joriy etish;
- o'quv jarayonini loyixalash va modellashtirish mexanizmlarini takomillashtirishda erishilgan yutuqlar va yul qo'yilayotgan kamchiliklarning sabablarini aniqlash, hozirgi bosqichdagi va istikboldagi vazifalarini belgilash.

Albatta bunday vazifalarni kelajakda amalga oshirish o'quv jarayonini zamonaviy tashkil etish, loyihalash va modellashtirish mexanizmlarini takomillashtirish mazmuni va metodik tizimini ishlab chiqishga xamda bu borada samaradorlikka erishish yo'llari ilmiy-metodik jixatdan asoslashga, maktablarda mazkur jarayonni takomillashtirishning nazariy-metodik asoslari xamda pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanishning ilmiy-metodik asoslari takomillashtirilishiga xizmat qiladi. Shu bilan bir qatorda, o'quv jarayonini loyixalash va modellashtirish mexanizmlari takomillashtirish yo'llari ko'rsatilganligi kelajakda o'quv dasturlari va darsliklarni takomillashtirish imkonini beradi.

Bu borada amalga oshirilgan ishlar natijasida aniqlangan ilmiy yondashuvlar, ishlab chiqilgan tavsiyalardan pedagogika nazariyasi kursini boyitish, o'quv rejalarini takomillashtirish, dastur va darsliklarni yangi avlodini yaratish, o'quvchi faoliyatini individuallashtirish imkoniyatlarini aniqlash, o'quv jarayonini qayta qurish, o'qituvchining kasb maxorati, pedagogik bilimni boyitish, ularni qayta tayyorlash va malakasini oshirishda foydalanish mumkin.

O'quv jarayonining tarkibiy qismlari, ularga ta'sir ko'rsatadigan omillarni aniqlash, o'quv jarayonida pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanishning ilmiy-metodik asoslari takomillashtirib amaliyotga joriy etish, mazkur jarayonni zamon talablariga mos xolda tashkil etish, loyixalash va modellashtirish mexanizmlarini takomillashtirish mazmuni va metodik tizimi yaratish albatta kelajakda umumta'lim tizimida o'quv jarayonining sifat va samaradorligini oshirishga imkon yaratadi.

Bugungi kunda o'quv jarayonini loyixalash va modellashtirish mexanizmlarini takomillashtirish buyicha quyidagi vazifalarni amalga oshirish dolzarb hisoblanadi:

- o'quv jarayonini zamonaviy tashkil etish, loyihalash va modellashtirish mexanizmlarini takomillashtirishning amaldagi xolatini taxlil qilish;
- o'quv jarayonining tarkibiy qismlarini takomillashtirish, uni tashkil etishning samarali shakl va usullarini ishlab chiqish xamda joriy etish;
- loyihalash va modellashtirish mexanizmlarini takomillashtirish xamda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalangan xolda o'quv jarayonini tashkil etish;
- o'quv jarayonining didaktik va axborot ta'minotini takomillashtirish;
- o'qituvchilar salohiyatini tubdan yaxshilash va ularning kasbiy nufuzini oshirish xamda ularning faoliyatida raqobatga asoslangan muhitni vujudga keltirish va boshqalar.

Yuqorida qayd etilgan vazifalarni samarali amalga oshirish uchun avvalo, umumta'lim tizimida barcha fanlar bo'yicha o'quv jarayonini tashkil etishning ilmiy-nazariy asoslari bo'lgan oq'itish tamoyillari va qonuniyatlarini takomillashtirish, buning uchun respublikamiz ta'lim sohasidagi davlat siyosatiga oid asosiy yunalishlarni taxlil qilish lozim. Bu borada ta'lim sohasidagi isloxotlarning muvaffaqiyati maktablarda o'quv jarayonini tashkil etishda qo'llaniladigan loyixalash va modellashtirish mexanizmlari ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy tamoyillari va uzluksiz ta'lim tizimining faoliyat ko'rsatish tamoyillariga kanchalik mos kelishi va ularni amaliyotga joriy etishga safarbar etilganligiga bog'liq.

Ma'lumki, amaldagi o'quv jarayoni asosan, monoton ko'rinish kasb etib, o'quvchilarga reproduktiv xamda frontal tarzda bilim berish va qisman shu bilim asosida ko'nikma va malakalarni shakllantirishga qaratilgan jarayon bo'lib kelmoqda. Aslida esa, bu jarayon ularning erkinligi, imkoniyat, extiyoji, davlat, fan va ishlab chiqa-

rish talablariga tayangan xolda bilim olish, o'rganish, olingan bilimlarni amalda sinab ko'rish, loyixalash, model-lashtirish, tajribalar o'tkazish kabilar tarzida tashkil etilishi lozim.

Hozirda ta'lim muassasalarida muammoli o'qitishdan foydalanish zamonaviy pedagogik texnologiyalar-ning samarali yo'llaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Chunki, muammoli o'qitish o'quvchilarda ijodiy faoliyat qobiliyatini, extiyojini shakllantirish va rivojlantirishga, axborotlarni mustaqil izlashga qiziqish uyg'otadi, fikrlashini faollashtiradi, muammolarni mustaqil ko'rishga, uni shakllantirishga, yechish yo'llarini topishga va xal etishga o'rgatadi. Amalga oshirilgan ishlarni o'rganish va taxlil qilish natijalari shuni ko'rsatdiki, o'quv jara-yonini loyihalash va modellashtirish mexanizmlarini takomillashtirish muammosi ta'lim tizimida talab darajasida o'rganilmagan. Shuning uchun bugungi kunda quyidagi vazifalarni amalga oshirish dolzarb xisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Pedagogik texnologiya asosida o'tkazilgan mashg'ulotlar yoshlarning muxim xayotiy yutuk va muammo-lariga o'z munosabatlarini bildirishlariga intilishlarini qondirib, ularni fikrlashga, o'z nuqtai nazarlarini asoslashga imkoniyat yaratadi. Hozirgi davrda sodir bo'layotgan innovatsion jarayonlarda ta'lim tizimi oldidagi muammolarni xal etish uchuy yangi axborotni uzlashtiradigan va o'zlashtirgan bilimlarini uzlari tomonidan baxolashga qodir bo'lgan, zarur qarorlar qabul qiladigan, mustaqil va erkin fikrlaydigan shaxslar kerak.

Shuning uchun xam ta'lim muassasalarining o'quv-tarbiyaviy jarayonida zamonaviy oq'itish uslublari, ya'ni interfaol uslublar, innovatsion texnologiyalarning urni va axamiyati bekiyosdir. Pedagogik texnologiya va ularning ta'limda qo'llanishiga oid bilimlar, tajriba o'quvchilarni bilimli va yetuk malakaga ega bo'lishlarini ta'min-laydi. Innovatsiya (inglizcha innovation) - yangilik kiritish, yangilanish, nimanidir o'zgartirish demakdir.

Innovatsion pedagogik texnologiyalar ta'lim tizimi, pedagogik jarayon xamda o'qituvchi va o'quvchi faoli-yatiga yangilik, o'zgarishlar kiritishni anglatib, bu jarayonni amalga oshirishda asosan interfaol uslublardan foydalaniladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Мирзиёев Ш.М. "Буюк келажакимизни мард ва олийжаноб халқимиз билан бирга қураимиз" - Т.: Ўзбекистон, 2017.
2. Мирзиёев Ш.М. "Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларни таъминлаш юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови" - Т.: Ўзбекистон, 2017.
3. Мирзиёев Ш.М. "Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз" - Т.: Ўзбекистон, 2017
4. Болотов В.А., Исаев Е.И., Слободчиков В.И., Шайденко Н.А. Проектирование профессионального педагогического образования // Педагогика. 1997. - № 4. С.68-72.
5. Большой толковый социологический словарь (Соллинс). Том 1 (А - О) / Д. Джери, Дж. Джери: Пер. с англ. - М.: Вече, АСТ, 2001. - 544 с.
6. Борисова Н.В. Образовательные технологии как объект педагогического выбора. Учеб.пособие. - М., 2000. - 162с.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.